

Η Ιστορία του Ενοριακού Ασματικού Τυπικού

Το Ασματικό τυπικό εμφανίστηκε τον 4ο αιώνα μ.Χ. στην Κωνσταντινούπολη.

Ανέβλυσε απροσχεδίαστα από τις ευλαβείς καρδιές των Χριστιανών, από τη βαθειά τους και δυνατή αγάπη προς το Θεό και την Εκκλησία Του!

Παράλληλα με το Ασματικό τυπικό τον 4ο αιώνα εμφανίστηκε και το Μοναστικό τυπικό στη Μονή του αγίου Σάββα στην Παλαιστίνη, και διαδόθηκε σε όλα τα μοναστήρια της Παλαιστίνης αρχικά, και στη συνέχεια στη Μικρά Ασία και τη Συρία!

Τον 7ο αιώνα η μονή του αγίου Σάββα καταστράφηκε κατά την κατάληψη της Παλαιστίνης από τους Πέρσες.

Τον ίδιο αιώνα το Τυπικό αυτό ανασυγκροτήθηκε από τον πατριάρχη Ιεροσολύμων Σωφρόνιο, πρώην μοναχό της μονής του αγίου Σάββα.

Αυτά τα 2 τυπικά αναπτύσσονταν παράλληλα!

Τον 9ο αιώνα έγινε προσπάθεια να αναμειχθούν αυτά τα 2 τυπικά από τον άγιο Θεόδωρο τον Στουδίτη, ηγούμενο της μονής Στουδίου στην Κωνσταντινούπολη.

Η ανάμειξη του Στουδίτη ήταν επιτυχής, γιατί κατάφερε να διατηρήσει τα καλύτερα στοιχεία από τα 2 Τυπικά, αλλά δυστυχώς δεν επιβίωσε, γιατί το 1261 με την απελευθέρωση της Πόλης από τους Φράγκους και την επιστροφή του αυτοκράτορα στην Κωνσταντινούπολη επικράτησε το αρχικό μοναστικό τυπικό του αγίου Σάββα, (αγίου Σωφρονίου), το είχε στοιχεία απόλυτα μόνο μοναστικά!

Το μοναστικό τυπικό επικράτησε στην αρχή μόνο στην Κωνσταντινούπολη και από εκεί άρχισε να διαδίδεται προς όλες τις ορθόδοξες χώρες!

Τέλος, τον 15ο αιώνα τελικά επικράτησε σε όλες τις Ορθόδοξες χώρες
το μοναστικό τυπικό, με ελάχιστα στοιχεία του Ασματικού
τυπικού, τόσο ελάχιστα ώστε να είναι μη ανιχνεύσιμα!

Η δομή των ιερών Ακολουθιών του Ενοριακού Ασματικού Τυπικού

Το κύρια λατρευτικά χαρακτηριστικά της αστικής ενοριακής λατρείας είναι τα Αντίφωνα, οι Ιερατικές Ευχές των Αντιφώνων, και οι πολλαπλές Λιτανείες!

Στην αρχή τα Αντίφωνα λέγονταν μόνο στις Λιτανείες και χωρίς να προηγούνται Ιερατικές Ευχές!

Αντίφωνα: Ψαλμοί τους στίχους των οποίων διαβάζει εμμελώς ένας χοράρχης, και μετά από κάθε στίχο ψάλλουν εφύμνιο οι πιστοί όλοι μαζί σαν ένας χορός.

Προκείμενα = Αντίφωνα με προκείμενο: Στα Αντίφωνα με προκείμενο το εφύμνιο ήτανε ένας στίχος του ίδιου ψαλμού!

Προκείμενο = αντίφωνο με προκείμενο στίχο του Ψαλμού, που είναι το εφύμνιο.

Εφύμνιο: σύντομο εκκλησιαστικό τροπάριο που επαναλαμβάνεται ψαλτά μετά από κάθε στίχο του παλαιοδιαθητικού ψαλμού που απαγγέλει ο χοράρχης.

Το Αντιφωνικό εφύμνιο συναντάται στις πηγές και με τους εξής όρους: *τροπάριον, ανταποκρινόμενον, υπακοή, , στίχος, στιχηρόν, υπήχησις, στίχος της υπηγήσεως, υπακοή, υπόψαλμα, ανθυπακοή.*

Περισσή: στο τέλος του Αντιφωνικού ψαλμού ψάλλεται το «δόξα Πατρί...» και επαναλαμβάνεται το εφύμνιο. Πολλές φορές όμως επαναλαμβάνεται και πάλι ή λέγεται κάποιο άλλο τροπάριο. Αυτά τα επαναλαμβανόμενα εφύμνια μετά την ολοκλήρωση του Αντιφώνου ή το διαφορετικό τροπάριο ονομάζεται *περισσή*.

Όλα τα τροπάρια του βυζαντινού τυπικού ήταν στην αρχή τα εφύμνια των Αντιφωνικών ψαλμών!

Κάθε Αντιφώνου προηγείτο μια Ιερατική Ευχή, αλλά από το 8ο αιώνα και μετά. Μέχρι τον όγδοο αιώνα δεν υπάρχουνε οι Ιερατικές

Ευχές των αντιφώνων! Οι ιερατικές ευχές εμφανίζονται από τα μέσα του όγδοου αιώνα και μετά!

Άρα αρχικά τα αντίφωνα ήταν μόνο οι ψαλμοί κοίτα εφύμνια του λαού χωρίς τις ιερατικές ευχές! Αυτό σημαίνει ότι δεν ήταν κατ' ανάγκην αναγκαίοι οι κληρικοί!

Το ίδιο και με τα Κοντάκια! Μόνο από το Λαό!

Λιτανείες Κωνσταντινουπολίτικου Ενοριακού Τυπικού

Stational Liturgy = Λατρεία με στάσεις

Μετακινούμενη Λατρεία

Λιτανεία: αρχαία έννοια προσευχής ικεσίας δέησης, αλλά από τον 5ο αιώνα και μετά σημαίνει προσευχή, ικεσία και ύμνος κατά τη διάρκεια **λειτουργικής πορείας εκτός ναού**, πομπής σε δημόσιο χώρο.

Λιτή: **λειτουργική πορεία**, πομπή με ικεσίες και ύμνους, αλλά ο όρος πομπή είχε παγανιστικό περιεχόμενο.

Είσοδος: **είσοδος στο ναό**, όχι ΕΞΟΔΟΣ όπως σημαίνει σήμερα. Επίσης αναφέρεται ως απέρχεται ή κατέρχεται όταν πρόκειται για την είσοδο στο ναό του πατριάρχη για την τέλεση της Θείας Λειτουργίας.

5

Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος οργάνωσε λιτανείες για να αντικρούσει τις λιτανείες των αρειανών.

Ναοί εκκινήσεως λιτανειών ή κατάληξης: ναοί αφιερωμένοι στη Θεοτόκο, Πρόδρομο και μάρτυρες. Συνήθης τόπος τελικής σύναξης η Μεγάλη Εκκλησία.

Περισσότεροι από 40 ναοί εκκίνησης λιτανείας.

Στον τυπικό της μεγάλης του χριστού εκκλησίας του δέκατου αιώνα υπάρχουν τουλάχιστον 95 λιτανείες το χρόνο, πολύ περισσότερες και από τα Ιεροσόλυμα και από τη Ρώμη! Και αυτό ισχύει για τον δέκατο αιώνα ιστορική περίοδο όπου έχουν μειωθεί αισθητά οι λιτανείες!

Επίσης έκτακτες λιτανεύσεις σε καταστάσεις κινδύνου, όπως σεισμοί, πυρκαγιές, επιδημίες, εχθρικές εισβολές, πολιορκίες κ.λπ.

Περισσότεροι πιστοί συμμετείχαν στις λιτανείες απ' όσους στη Θεία Λειτουργία!

Κατά τη διάρκεια των λιτανειών ψάλλονταν Αντίφωνα! Έτσι εξηγείται η χρήση εκτεταμένων Ψαλμών για τα Αντίφωνα.

Στάσεις των λιτανειών με δεήσεις, ευαγγελικά αναγνώσματα και Αντίφωνα.

Οι λιτανείες είχαν και πολιτικό χαρακτήρα:

Σχετικά παραδείγματα:

1. Κατά τον Θεοδοσιανό κώδικα απαγορεύεται οι αιρετικοί να κάνουν λιτανείες.
2. *Novellae* Ιουστινιανού, ποινικό αδίκημα η πραγματοποίηση λιτανειών χωρίς εκκλησιαστική έγκριση.
3. Επίσης ποινικό αδίκημα η παρεμπόδιση λιτανειών.
4. Κανονισμοί διεξαγωγής λιτανειών από τον αυτοκράτορα Αναστάσιο.
5. Περιγραφή και κανονισμοί λιτανειών από το *De ceremoniis* του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου του Πορφυρογέννητου.

Παρ' όλα αυτά δεν υπήρξε κάποια συστηματική κανονιστική οργάνωση και συστηματοποίηση των λιτανειών. Επικρατούσε μάλλον ο αυθορμητισμός και ο αυτοσχεδιασμός και απουσία στατικού μοτίβου-σχεδίου, αλλά μέχρι τον όγδοο αιώνα!

Τον όγδοο αιώνα συστηματοποιήθηκε αλλά διατήρησε και το στοιχείο του αυθορμητισμού!

Μέχρι τα καταγεγραμμένα σωσμένα τυπικά του δέκατου αιώνας λείπει ένα καθαρό μοτίβο ο οργάνωσης λιτανειών!

Ένας λόγος που δεν ήταν δυνατόν να αποφευχθεί ο αυθορμητισμός διότι οι λιτανείες δεν ήταν μόνο οι προβλεπόμενες κανονικές, αλλά υπήρχαν και έκτακτες λιτανείες σε εποχές σεισμών, πυρκαγιάς, βαρβαρικής επιδρομής κ.λπ.

Οι λιτανείες δεν επικεντρώνονταν μόνο στο κέντρο της πόλης, ούτε μόνο σε αστικά συγκροτήματα, αλλά και στο λιμάνι, έξω από τα τείχη, σε εξοχές, στη βόρεια όχθη του Βοσπόρου, κ.λπ.

Ανάμειξη-σύγχυση δραστηριότητας υποδρόμου και λιτανειών.

Δραστική μείωση λιτανειών ακολούθησε τη μείωση του πληθυσμού της Πόλης μετά τη πανδημία χολέρας το 747 μ. Χ.

Τα 3 Αντίφωνα

Τα 3 αντίφωνα **δεν ήταν μέρος της Θείας Λειτουργίας μέχρι τον 15ο αιώνα.**

Η θεία λειτουργία άρχιζε με την είσοδο κλήρου και λαού στο ναό και την άνοδο των πρεσβυτέρων και των επισκόπων στο σύνθρονο.

Τα 3 αντίφωνα εμφανίζονται ως μέρος της θείας λειτουργίας για πρώτη φορά τον 8ο αιώνα στην ερμηνεία της λειτουργίας του πατριάρχη Γερμανού! Αλλά δεν είναι σταθερό μέρος της θείας λειτουργίας όπως είναι σήμερα, ούτε τα 3 αντίφωνα ψάλλονταν μέσα στο ναό με την προεδρία κάποιων κληρικών!

Από τον 8ο αιώνα όταν δεν υπήρχε λιτανεία πριν τη θεία λειτουργία, τότε ο λαός μαζευόταν στο αίθριο ενώ η μεγάλη εκκλησία ήταν κλειστή και έψαλλαν την ακολουθία των 3 αντιφώνων. Άμα ήταν παρόντες και ιερείς έλεγαν και τις ευχές των 3 αντιφώνων.

Στα 3 αυτά αντίφωνα δεν ανήκαν πάντα οι ίδιοι οι ψαλμοί. Για κάθε εορτή τον δέκατο αιώνα υπήρχαν διαφορετικοί ψαλμοί! Άλλοι είναι οι ψαλμοί για τα Χριστούγεννα, άλλοι για τα Θεοφάνια, άλλοι για το Πάσχα άλλοι για την Ανάληψη, και άλλοι για την πεντηκοστή.

Αν υπήρχε λιτανεία την ημέρα εκείνη πριν από τη θεία λειτουργία η ακολουθία των 3 αντιφώνων γινότανε όταν η λιτανεία σταθμευμένο στο φόρο δηλαδή στην αγορά!

Στην αρχή τα 3 αντίφωνα ήτανε όλη κι όλη η ψαλμωδία που συνόδευε τις λιτανείες! Οι λιτανείες στην αρχή δεν κάλυπταν μακρινές

αποστάσεις! Οι λιτανείες στην αρχή ξεκινούσανε κατά κανόνα από τον φόρο και κατέληγαν στην μεγάλη Εκκλησία! Είναι μια απόσταση 650 μέτρων! Στη διάρκεια αυτής της πομπής της σύντομης πομπής ψάλλονταν 3 αντίφωνα γιατί μόνο αυτά προλάβαιναν να ψάλλουν!

Αργότερα οι λιτανείες αυξήθηκαν σε μήκος γιατί δεν ξεκινούσαν από τον φόρο αλλά ξεκινούσαν από κάποιον άλλο ναό που η απόσταση ήτανε πολύ μακρύτερη! Έτσι λοιπόν προστέθηκαν και άλλα αντίφωνα για να καλύψουν τη διάρκεια της λιτανείας!

Η σημασία του φόρου δεν χάθηκε διότι από οποιαδήποτε εκκλησία άρχιζε η λιτανεία περνάει πέρναγε πάντα από τον φόρο όπου γινόταν μια στάση και ψαλλόταν ε η εκτενής δέηση ή κάποιες φορές και το ευαγγέλιο!

Στην αρχή η ακολουθία των 3 αντιφώνων είχε ικετευτικό περιεχόμενο και χαρακτήρα! Η ακολουθία των 3 αντιφώνων γινόταν ή στις μνήμες καταστροφών ή γεγονότων που ήτανε κρίσιμα για την ύπαρξη της πόλης!

Χαρακτηριστικό του ικετευτικού ρόλου της ακολουθίας των 3 αντιφώνων ήτανε η χρήση της εκτενούς δεήσεως.

Η εκτενής δέηση προέρχεται από το μοναστικό τυπικό της Παλαιστίνης, και γι αυτό δεν αναφέρει πρεσβυτέρους αλλά ιερομονάχους, και δεν αναφέρει δέηση υπέρ παντός του κλήρου και του λαού αλλά δέηση υπέρ μοναχών!

Ο τρισάγιος ύμνος

Ο τρισάγιος ύμνος είναι μια σύνθεση βιβλικών κειμένων.

Ήταν το εφύμνιο ενός Αντιφωνικού ψαλμού!

Ο τρισάγιος ύμνος προήλθε από μια εμπειρία που είχε ένα μικρό παιδί κατά την ικετευτική λιτανεία του σεισμού της 25/09/447. Αυτό το παιδάκι καθώς γινότανε η λιτανεία αρπάχτηκε από αγγέλους στον ουρανό όπου άκουσε τους αγγέλους να ψάλλουν τον τρισάγιο ύμνου με τη μορφή που έχει σήμερα! Αυτή είναι κατά την παράδοση η αρχή της χρήσεως του Τρισαγίου ύμνου!

Αυτή όμως η έναρξη χρήσης του Τρισαγίου ύμνου με θαυματουργική επέμβαση είναι αμφίβολη γιατί βλέπουμε τον τρισάγιο ύμνο να ψάλλουν οι πατέρες της εκκλησίας στην τέταρτη οικουμενική σύνοδο το 451! Φαίνεται λίγο απίθανο και αδύνατο να εισήχθη το τρισάγιο σε μια τοπική λιτανεία το 447 και μετά από 4 χρόνια να είναι τόσο διαδεδομένο ώστε να ψάλλεται στην τέταρτη οικουμενική σύνοδο! Τίποτα όμως δεν είναι απίθανο!

Το αντίφωνο του Τρισαγίου ύμνου χρησιμοποιούταν καταρχάς στις λιτανείες οι οποίες είχανε ικετευτικό χαρακτήρα σε περιπτώσεις φυσικής ή πολιτικής ή στρατιωτικής ή πολιτιστικής καταστροφής ή απειλές καταστροφών! ΕΚΤΕΝΗΣ: «Ρύσαι ημάς εκ της δικαίας αυτού απειλής»!

Ο Αντιφωνικός ψαλμός του Τρισαγίου πιθανόν ήτανε ο 80ος οποίος έχει και αυτός ικετευτικό χαρακτήρα!

Το Αντιφωνικό τρισάγιο ήταν το τελευταίο αντίφωνο καθώς η λιτανεία έφτανε στο ναό. Το γεγονός λοιπόν ότι κατά την είσοδο στο ναό ψαλλόταν με το αντίφωνο του Τρισαγίου το μετέτρεψε σε αντίφωνο εισόδου!

Η χρήση του αντιφώνου του Τρισαγίου ως αντίφωνο εισόδου τον ναό ήτανε το πρώτο τελετουργικό στοιχείο που έδωσε έμφαση στην είσοδο στο ναό, οποία με αυτό άρχισε να αποκτάει μεγαλοπρέπεια!

Ακόμα και σήμερα που ο επίσκοπος εισοδεύει στο άγιο βήμα κατά την μικρά είσοδο, το αντίφωνο του Τρισαγίου είναι το πρώτο αντίφωνο το οποίο ψάλλεται εκείνη την ώρα και ο επίσκοπος θυμιάζει ανέρχεται στο σύγχρονο και στρέφεται προς το λαό και λέει ειρήνη πάσι, πράγμα το οποίο σώζεται μέχρι σήμερα σε τοπικές εκκλησίες όπου έχει επιβιώσει!

Δεν προηγείτο της ψαλμωδήσεως του Τρισαγίου ύμνου ή ιερατική ευχή του Τρισαγίου ύμνου, όπως δεν υπήρχαν κατ αρχάς ιερατικές ευχές όλων των άλλων αντιφώνων!

Η ευχή του Τρισαγίου εισήλθε όταν του αντίφωνο του Τρισαγίου έγινε τον όγδοο αιώνα και μετά σταθερό αντίφωνο της εισόδου στο ναό!

Αναγνώσματα στις Λιτανείες

Σ οι μέρες κατά τις οποίες μνημονεύονταν κάποια σημαντικά γεγονότα της ζωής της Κωνσταντινούπολης στις λιτανείες εκείνων των ημερών συμπεριλαμβανόταν και μια στάση με αναγνώσματα: προκείμενο, Απόστολος, αλληλούια, ευαγγέλιο.

Οι στάσεις αυτές γίνονταν είτε στα δικαστήρια (τριβουνάλια) στο έβδομον είτε στον πορφυρό στύλο στην αγορά του Κωνσταντίνου.

Δεν υπήρχανε αναγνώσματα πριν από το τυπικό του δέκατου αιώνα!

Αυτές οι στάσεις αναγνωσμάτων γίνονταν μόνο κατά τους ζεστούς μήνες του χρόνου!

Τα αναγνώσματα τα οποία διάβαζε ο πατριάρχης και επαναλαμβάνονταν από τον διάκονο γιατί οι περισσότεροι πατριάρχες ήταν ηλικιωμένοι και δεν μπορούσαν να ανεβάσουν τον τόνο της φωνής τους για να ακουστούν από όλους. Το ίδιο συνέβαινε και στο ναό όταν σε κάποιες περιπτώσεις το Τυπικό απαιτούσε ανάγνωση του ευαγγελίου από τον πατριάρχη όπως τα 11 ευαγγέλια στον όρθρο της Μ. Παρασκευής.

10

Ικεσίες

Όταν η λιτανεία έχει ικετευτικό χαρακτήρα και είναι η Μεγάλη Συναπτή και η Εκτενής.

Αναφέρονται ως η «συνήθεις ευχαί», πράγμα που μας εμποδίζει να ανακαλύψουμε με ακρίβεια ποια λεγόταν τότε.

Εκτενής δέηση

η εκτενής είναι Ιεροσολυμιτικής μοναστικής προελεύσεως!

Η δομική πηγή αυτής της μορφής λιτανείας έχει αναζητηθεί στην πιο αρχαία μορφή προσευχής, η οποία συμπεριλάμβανε κάλεσμα,

σε προσευχή που γίνεται μυστικά από όλους, και μια έκφωνη ευχή από τον ιερέα.

Η μυστική προσευχή ήτανε κυρίως το Κύριε ελέησον, το οποίο έλεγαν οι πιστοί από μέσα τους.

Η προσευχή Κύριε ελέησον προέρχεται από την προκωνσταντίνια ικεσία.

Το Κύριε ελέησον είναι η αρχαία ελληνική προσευχή που χρησιμοποιούσε ο Αριστοφάνης

Στην Ασματική Θεία Ευχαριστία εμφανίστηκε η εκτενής μετά τον ένατο αιώνα μετά από το ευαγγέλιο!

Αυτή η ένταξη της εκτενούς στο μυστήριο της θείας ευχαριστίας μετά το ευαγγέλιο και πριν την απόλυση των κατηχουμένων είναι λανθασμένη, γιατί σύμφωνα με τη θεολογία της Εκκλησίας, ποτέ δεν γίνονται προσευχές των πιστών παρόντων των κατηχουμένων! Προσευχές των πιστών γίνονται μόνο μετά την απόλυση των κατηχουμένων! Η προσθήκη λοιπόν της εκτενούς πριν την απόλυση των κατηχουμένων είναι περιττή και δογματικά λανθασμένη!

Επίσης γενικότερα δεν ανήκει στις ακολουθίες του ενοριακού τυπικού γιατί είναι αλυσίδα διακονικών του μοναστικού τυπικού και εμφανίστηκε μεταγενέστερα, μετά την ανάμιξη ενοριακού και μοναστικού τυπικού, και μάλιστα όχι κατά τον ένατο αιώνα, την εποχή του αγίου Θεοδώρου του Στουδίτη που έκανε αυτή την εναρμόνιση των 2 τυπικών, αλλά τον 10ο αιώνα! Είναι λοιπόν επιθυμητό να απαλειφθεί από τη θεία λειτουργία!

Επίσης η εκτενής δεν εμφανίζεται σε όλες τις λιτανείες, αλλά εμφανίζεται κυρίως στις λιτανείες που έχουνε ικετευτικό χαρακτήρα σε περιπτώσεις σεισμών και άλλων καταστροφών!

Μεγάλη Συναπτή

Η μεγάλη συναπτή εμφανίζεται στην αρχή κατά τον 9ο αιώνα στη θεία λειτουργία, μετά από την απόλυση των κατηχουμένων και πριν από τις 2 ευχές των πιστών μαζί με τη Μεγάλη Εκτενή!

Ἡ ιερατική ευχή της μεγάλης Συναπτής ακολουθούσε την εκτέλεση της μεγάλης Συναπτής από τον διάκονο, ονομαζότανε ευχή του Τρισαγίου γιατί προηγείτο του Τρισαγίου! Και επίσης και η μεγάλη συναπτή ονομαζόταν η συναπτή του Τρισαγίου ή οι αιτήσεις του Τρισαγίου!

Ὅμως μετά τον 12ο αιώνα η συναπτή συναντάται πριν από την ακολουθία των 3 αντιφώνων στην αρχή της θείας λειτουργίας, όπου είναι και σήμερα.

Παλαιότερα, πριν τη σύνδεση της ευχής και της και της συναπτής του Τρισαγίου με τη θεία λειτουργία, η ευχή του Τρισαγίου και ή συναπτή του Τρισαγίου απαγγελλόταν στην έναρξη μιας λιτανείας στο ναό από τον οποίον ξεκινούσε η λιτανεία.

Η αρχική λειτουργία της Συναπτής σχετίζεται με τον λιτανευτικό ικετευτικό χαρακτήρα του Ασματικού τυπικού της Κωνσταντινούπολης

Κάθε αίτηση της Συναπτής ακολουθούσε 3 κύριε ελέησον από το λαό και 3 ευλογήσεις από τον επίσκοπο ή από τον πρεσβύτερο. Στην συνέχεια ο διάκονος λέει «τας κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλινωμεν» και ο ιερεύς με απλωμένο το χέρι του ευλογεί πάλι τον λαό με την απαγγελία μιας ευχής της κεφαλοκλισίας. Στη συνέχεια οι ψάλτες μετά το αμήν έλεγαν το εφύμνιο τροπάριο και η λιτανεία συνέχιζε την πορεία της.

Οι ευχές κεφαλοκλισίας διαβάζονταν από τον ιερέα στραμμένο προς το λαό με απλωμένο το χέρι ευλογώντας τον!

Εκτενής Δέησις από το χειρόγραφο του 9ου αιώνα Porphyrianus.

Ο Ιερεύς καὶ ὁ Διάκονος στρέφουν πρὸς τὸν λαόν·

Εἴπωμεν πάντες Κύριε ἐλέησον ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης διανοίας

Κύριε Παντοκράτωρ, ὁ μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν, δεόμεθά Σου ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου καὶ τῶν μετὰ

Ὑπὲρ τοῦ πατρὸς καὶ ἐπισκόπου ἡμῶν
 Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων
 Ὑπὲρ τοῦ συμπολεμῆσαι καὶ ὑποταῖσαι ὑπὸ τοὺς πόδας
 αὐτῶν πάντα
 Ὑπὲρ τοῦ ρυσθῆναι καὶ
 Ὑπὲρ τοῦ περιστῶτος λαοῦ καὶ ἀπεκδεχομένου
Καὶ Ὑπὲρ πάντων τῶν χρηζόντων τῆς
 Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα
Καὶ εὐθύς Ἐκτενὴν α΄
 Ἔτι ὑπὲρ τοῦ ἴλεων καὶ εὐμενῆ καὶ εὐδιάλακτον
Καὶ τὰς λοιπὰς Ἐκτενάς.
Καὶ εὐθύς κύπτει ὁ Ἱερεὺς καὶ λέγει τὴν εὐχὴν τῆς Ἐκτενῆς ὁμοῦ
ταύτην
 Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὴν ἐκτενὴν ταύτην ἱκεσίαν πρόσδεξαι παρὰ
 τῶν δούλων Σου καὶ ἐλέησον ἡμᾶς κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους
 Σου, καὶ τοὺς οἰκτιρμούς Σου κατάπεψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ πάντα
 τὸν λαὸν Σου τὸν ἀπεκδεχόμενον τὸ παρὰ Σοῦ πλούσιον ἔλεος.
Καὶ ἀνακύψας προσκυνεῖ τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν, καὶ ὑψώσας τὰς
χεῖρας, κράζει σὺν τῷ λαῷ γ' τὸ Κύριε ἐλέησον.
Καὶ στραφεὶς σφραγίζει τῷ λαῷ, καὶ ἐκφωνεῖ λαμπρᾷ τῇ φωνῇ
 Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις.

Ὅπως βλέπουμε σε αὐτὸ το κείμενο ὑπάρχει ἀνάμειξη τῆς μεγάλης
 συναπτῆς με τὶς εκτενεῖς δεήσεις. Αὐτὸ συμβαίνει ὅταν ὑπάρχει
 ἐνδιάμεση στάση στὴ λιτανεία!

Επίσης ὅπως βλέπουμε ἡ κάθε μια δέηση ονομαζόταν εκτενής!

Ὅταν ὁμως δὲν υπήρχε ἐνδιάμεση στάση δὲν λέγονταν ἡ εκτενὴς δέησης
 ἀλλὰ μόνο ἡ μεγάλη συναπτή!

Αὐτὸ ἀποδεικνύει αὐτὸ που εἶπαμε παραπάνω, ὅτι δηλαδή ἡ εκτενὴς
 δέησης εἶναι προσθήκη στο Ἀσματικό Ενοριακό τυπικό που
 προέρχεται ἀπὸ τὸ μοναστικό τυπικό τῆς Παλαιστίνης! Ἡ
 ἀρχικὴ χρῆση τῆς κατὰ τὴν λιτανεία εἴτε υπήρχε ἐνδιάμεση
 στάση ἢ δὲν υπήρχε εἶναι ἡ μεγάλη συναπτὴ ἡ ὁποία εἶναι
 Κωνσταντινουπολίτικης προέλευσης.

Μια εξαίρεση: Επίσης όταν η λιτανεία συμπεριλάμβανε μια στάση στα Τριβουνάλια ο κώδικας Coislin 213 μας πληροφορεί ότι δεν εκφωνούσε ο διάκονος τις εκτενείς αλλά ο ίδιος ο πατριάρχης και κάθε ικεσία ακολουθεί το από ένα τριπλό κύριε ελέησον και μια τριπλή ευλογία από τον πατριάρχη ολοκληρώνει την τάξη της εκτενούς!

Ως προς την ταυτοποίηση των συνήθως ευχών, τη λύση μας τη δίνει του τυπικό της μεγάλης του χριστού εκκλησίας, όπου στις τυπικές διατάξεις για την εκτενή του πάσχα στο φόρο αναφέρονται συνήθεις ευχαί, ενώ στο ίδιο το τυπικό στις διατάξεις για την λιτανεία της εικοστής 05/09 στην θέση των συνήθων ευχών εμφανίζεται η διατύπωση μεγάλης εκτενης!

Παράδειγμα λιτανείας κατά του Τυπικόν της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας τον 10ο αιώνα:

Αγία Σοφία:

1. Η είσοδος του επισκόπου στη μεγάλη εκκλησία είτε μετά το τέλος του όρθρου ή σε άλλη ώρα της ημέρας ανεξαρτήτως του Όρθρου, π.χ. στις 2:00 μ.μ..
2. Μεγάλη συναπτή που τελειώνει με καταληκτική ιερατική ευχή.
3. Ευχή κεφαλοκλισίας.
4. Διακονική λιτανεία.
5. Καταληκτική ιερατική ευχή.

Λιτανεία:

1. ψαλμωδία με αντιφωνικό τροπάριο.

Στάσις στο Φόρο = αγορά:

1. Δόξα πατρί και περισσή.
2. Εκτενής δέησις.
3. Ευχή κεφαλοκλισίας.

Πομπή προς την εκκλησία που θα γίνει το μυστήριο της θείας ευχαριστίας:

4. Αντίφωνα.

Άφιξη στην εκκλησία που θα γίνει το μυστήριο της ευχαριστίας:

5. στο αίθριο ή στο νάρθηκα: δόξα πατρί και περισσή.
6. Ευχή εισόδου.
7. Μεγάλη συναπτή.
8. Τρισάγιο= τροπάριο εισόδου.

Τα άλλα Αντίφωνα της Θείας Λειτουργίας.

(Τρισάγιο κοίτα πιο πάνω.)

Χερουβικό.

Κατά το ιστοριάρουμ κολέξιο το οποίο γράφηκε τον 12ο αιώνα από τον Γεώργιο Κεδρηνό, κατά το έτος 573/574, κατά τη διάρκεια ενός πολέμου που οι βυζαντινοί ήθελαν να επαναφέρουν στην κωνσταντινούπολη τα λείψανα του αυτοκράτορα Ιουστίνου Β΄, όποιος ήταν αυτοκράτορας τα έτη 565 έως 578, τότε λέει το *istoriarum collection* εισήχθη το τροπάριο «του δείπνου Σου του μυστικού» στη θεία λειτουργία, επί πατριαρχίας Ιωάννου Γ΄ του σχολαστικού (565-577). Κατά τη διάρκεια του ένατου έτους της πατριαρχίας του εδόθη εντολή τη Μεγάλη Πέμπτη να ψαλεί το «του δείπνου σου του μυστικού». Επίσης διατάχθηκε να ψάλλεται ο χερουβικός ύμνος! Η πληροφορία αυτή προέρχεται από το πασχάλιο χρονικό αλλά δεν μας λέει καθαρά σε ποιο μέρος της λειτουργίας εισήχθησαν αυτοί οι ύμνοι!

Για τον χερουβικό ύμνο είμαστε σίγουροι ότι εισήχθη για να καλύψει υμνολογικά τη μεγάλη είσοδο. Εδώ να σημειώσουμε ότι δεν διακοπτόταν ο ύμνος από τη μεγάλη είσοδο!

Ωστόσο, το «του δείπνου σου του μυστικού» θα μπορούσε να είναι κοινωνικό!

Στην αρχική φάση η εκκλησιαστικές συνθέσεις δεν ήτανε ποτέ για να υπάρχουνε ανεξάρτητα από τους ψαλμούς της παλαιάς διαθήκης, αλλά ήτανε εφύμνια ανάμεσα στους στίχους κάποιου ψαλμού! Μόνο ο πολύ αργότερα η εκκλησιαστική

ποίηση άρχισε να υπερκαλύπτει τον ψαλμό και να τον
εξαφανίσει!

Επίσης, επίσης η αντίστοιχη ύμνοι της μικράς εισόδου και της θείας
μεταλήψεως είναι και αυτοί Αντιφωνικοί! Ήταν αδιανόητο για
τους βυζαντινούς να έχουνε κάποιο ύμνο, κάποιο τροπάριο μη
Αντιφωνικό!

Κοινωνικό = Αντίφωνο .

«είη το όνομα Κυρίου»! = Αντίφωνο Απόλυσης